

Zpráva z hranic dvou světů ve zkušenosti společenství Logos

CÍRKVE A LGBTQ+ KOMUNITY

Jiří Votava

V letních měsících, kdy akce označované obvykle jako festivaly či průvody hrdosti vyvolávají ve světě i v Česku reakce představitelů církví na spektru od aktivní podpory přes cílenou ignoranci až po odsuzování a vyhrožování peklem, otevírá se znovu otázka, jakou roli hrají v prostředí LGBTQ+ lidí církve a náboženské společnosti. Cílem následujícího textu je popsat zkušenosti spolku Logos, který se více než třicet let snaží stavět mosty a vést dialog mezi církvemi a věřícími na jedné straně a lidmi s menšinovou citovou orientací a genderovou identitou na straně druhé. Bude také naznačeno, co mohou vzájemné doteky obou prostředí přinášet pro ty, kteří se v obou zdánlivě oddělených prostorech pohybují. Vycházíme z předpokladu, že setkání na hranicích, jejich překračování a cesty do cizího teritoria mohou přinášet mnoho obohacujících zkušeností, i když nelze opomenout varování, že porušení hraničních linií a průnik neznámého povede také k nejistotě a obranným reakcím různé síly a formy.

Na počátku celého zamyšlení jen několik slov pro vyjasnění kontextu. Společenství Logos vzniklo hned na počátku devadesátých let, od roku 1992 funguje jako malá organizace s formální strukturou. Spolkovou činnost nabízí aktuálně ve třech městech – vedle Prahy se scházejí skupiny v Brně a v Ostravě. Logos je otevřené ekumenické křesťanské společenství, blízké lidem různých náboženských směrů i těm, kdo jsou v tradičním smyslu slova nevěřící. Jeho cílem je vytváření podmínek pro duchovní rozvoj LGBTQ+ lidí a jejich integraci do společnosti a církví, podpora partnerských a rodinných vztahů a sociální činnost pomáhající osobám s menšinovou citovou orientací a jejich rodinám v krizových životních situacích i při nalézání zodpovědného životního stylu.

Logos usiluje o osvětu v otázkách týkajících se LGBTQ+ témat ve společnosti i jednotlivých denominacích. Na druhou stranu Logos působí v jistém smyslu osvětově, když se snaží ve veřejném prostoru i v komunitách LGBTQ+ lidí představovat náboženské, tedy především křesťanské hodnoty. (Záměrně se držím množného čísla komunity, je velmi těžké shrnout všechny lidi, o které tu jde, několika písmeny ve zkratce, protože se každý jedinec i skupiny liší nejen svou vztahovou orientací a genderovou identitou, ale také věkem, sociálním postavením nebo etnicitou; navíc pojem komunita nese negativní konotace, často evokuje cosi uzavřeného a podezřelého.) Obou cílů (zjednodušeně řečeno pastoraci a evangelizaci) Logos dosahuje různými

cestami. Na odborné rovině je to spolupráce s teology a duchovními, dále vedení dialogu se zástupci církví a úsilí podporovat vznik vhodných možností pro duchovní vedení LGBTQ+ věřících. Logos také působí na obecně lidské rovině například díky sdílení osobních svědectví, laickému poradenství a příležitostí prožívat spiritualitu v bezpečném, tedy přijímajícím a nesoudícím prostoru.

Rozdělme celé téma na dvě části: působení Logosu směrem do prostředí církví (tedy překročení hranic určených Písmem, tradicí, magisteriem...) a působení Logosu v prostředí LGBTQ+ komunit. V prvním případě se situace týká především toho, jak dané církve vnímají otázky spojené s homosexualitou a genderovou identitou. Celou situaci významně určovalo, zda vůbec byli LGBTQ+ lidé a jejich témata v církvích viditelná, přítomná, a to nejen v podobě letmých zmínek v katechismu, ale v konkrétních lidech a jejich životech. David Gushee popsal tři možné postoje církví, které by se daly dobře rozpoznat i v našem kontextu. V prvním případě se církve staví odmítavě k homosexualitě jako takové nebo k existenci genderové dysforie (dále se držíme pro zjednodušení především příkladu citové přitažlivosti), vnímá ji jako problém či nastavení, které ale lze změnit a napravit směrem k heterosexuálnímu normálu. Pastorační pracovníci mají LGBTQ+ osoby motivovat k reparativní terapii, i když se proces nápravy může skrývat za různými jinými nálepkami a na první pohled bohubilým programem. Například letošní konference Krize identity uspo-

řádaná spolkem Sedm vrchů s podporou nadačního fondu Credo představila velmi zjednodušený a jednostranný pohled na člověka a svět, pod záštitou známých osobností se tak v našem prostoru snaží etablovat Mezinárodní federace pro terapeutickou a poradenskou volbu (IFTCC),¹ která léčbu homosexuality stále nabízí. Bizarní příklad prvního typu postoje je názor Jeronýma Klimeše, který ve své knize gayům doporučuje uzavřít manželství se ženou (tedy překonat se, potlačit své nastavení), pokud takový pokus selže, mají se pokusit žít celibátně.

Druhý typ postoje církví vychází z předpokladu, že citová orientace je daná a nemění se, ale jedinou správnou odpovědí na rozpoznanou přitažlivost k osobám stejného pohlaví musí být celibát. Tento druhý postoj má různé varianty podle toho, jak moc se církve obávají, aby přitažlivost k osobám stejného pohlaví nebo rodový nesoulad nevedly k vytvoření identity gaye, lesby, bisexuální či transgender osoby. Řada církví reaguje negativně na jakoukoli formu sdružování či sdílení zkušeností, protože by mohlo dojít k identifikaci s prostředím, nežádoucími hodnotami a v konečném důsledku ke vzniku rozporované identity. Tuto druhou cestu v evangelikálním prostředí představuje americký psycholog Mark A. Yarhouse. Částečně se k ní hlásí také Římskokatolická církev, která odmítá tzv. praktikovanou homosexualitu, ovšem většinou platí přístup „dont ask, dont tell“, tedy kdo se moc neukazuje a nevyčívá, je do určité míry tolerován. V mírnější podobě pak církve přijímají

osoby i s jejich identitou, ale neschvalují jejich partnerský život.

Třetí cesta znamená přijetí, tedy se všemi možnostmi, které zkušenost s menšinovou citovou orientací nebo rodovou identitou přináší. Tyto církve vnímají, že pro LGBTQ+ lidi se vedle života jako single nabízí také partnerský život včetně otevřenosti k uzavření manželství, založení rodiny a výchovy dětí. K afirmativnímu přístupu jsou v Česku nejbliž Českobratrské církve evangelická nebo Starokatolická církev, i když zatím se stejnopohlavním svazkům nabízí jen pozhledání, nikoliv manželství.

Z hlediska působení Logosu směrem k církvím lze zmínit několik obecnějších rysů, které více méně kopírují tři základní postoje. Samotný vznik Logosu se odehrával v době krátce po Sametové revoluci, v čase otevřeném všemu, co bylo za železnou oponou neznámé a co bylo potřeba teprve objevit, prozkoumat, pojmenovat a stanovit náležitě hranice. Bylo tedy představitelné, že výzva připojit se ke společenství LGBTQ+ věřících vyšla jako inzerát v *Katolickém týdeníku* a na první setkání chodili kněží a zasvěcené osoby. Následující roky znamenaly dva posuny. Na jednu stranu pozvolné otevírání dveří a vedení dialogu, na druhé straně naše úsilí o přijetí naráželo na nově budované obranné valy. Čím více byli LGBTQ+ lidé viditelní ve veřejném prostoru, tím snadněji se z nich stávali terče černobílé kritiky a odsuzování. Co naopak k přijetí pomáhalo, byla

ochota některých zástupců církví dívat se na učení své církve jinak, přičemž tyto nové pohledy předpokládaly důslednější studium pramenů, zejména k výkladu Písma. Významnou pomoc představovali lidé, kteří se stali podporovateli a obhájci postavení LGBTQ+ věřících často navzdory nepochopení nebo odmítání ostatních členů jejich farností a církví. Přínos působení Logosu pro církve lze tedy spatřovat nejen v obohacování teologických pohledů včetně zapracování zkušeností lidí bojujících o svá práva (černá teologie, feministická teologie, queer teologie), ale také v tříbení charakterů a morálních

postojů v souvislosti s hledáním toho, co je v křesťanské víře podstatné, o co jde v evangeliu především.

Druhý směr překračování hranic představuje působení Logosu v LGBTQ+ komunitách. Historie vzájemného působení je dlouhá. Již během devadesátých let vycházely v časopise *Soho revue* pravidelně články s náboženskou tematikou, zástupci Logosu se zapojovali také do různých společenských debat a úsilí o přijetí zákona o registrovaném partnerství. Přesto zůstává LGBTQ+ prostředí obezřetné vůči náboženství nebo církvím. V komunitách kolísají postoje od nezájmu, který odpovídá nastavení většinové české společnosti, přes nepochopení a stereotypní představy až po otevřené odmítnutí, výsměch či nepřátelství. Zajímavou epizodou ve vznikající spolupráci byla poněkud nešťastná iniciativa spolku Prague Pride v roce 2014. S cílem fundraisingu byla otevřena online aplikace Odpustkomat, kde si mohli účastníci festivalu vykupovat

své morální poklesky ve formě finančního příspěvku. Pohoršlivé reakce a protesty některých zástupců církví a Logosu vedly ke společnému jednání a nakonec i k zařazení duchovního programu do celého programového schématu festivalu. Obě strany došly k závěru, že je potřeba se respektovat a jeden druhého poznat a pochopit. Díky vzájemnému přiblížování a vnímavosti je Logos více než deset let přítomný uprostřed proudu návštěvníků festivalu Prague Pride, kde má možnost otevírat dveře lidem, kteří běžně vůči křesťanství a obecně náboženství měli spíše výhrady. Festival otevírá a uzavírá bohoslužba, nabízí se vždy několik přednášek s duchovní tematikou. Jednou z velkých událostí byla návštěva americké řeholnice a bojovnice za práva LGBTQ+ věřících v katolické církvi Jeannine Gramickové v roce 2015.

Shrňme nyní přínosy, které podle našich zkušeností má práce Logosu v komunitách LGBTQ+ lidí. Prvním důvodem a motivací k působení je fakt, že duchovní potřeby a prožívání spirituality jsou velmi univerzální. Mezi povinnostmi křesťanů

patří doprovázet bratry a sestry ve složitých situacích, být s lidmi vytlačovanými na okraj společnosti a stigmatizovanými, být nablízku lidem ohroženým mnoha zdravotními a sociálními riziky. Často stačí jen vyslechnutí životního příběhu, rozhovor, rada či nasměrování, jak některé situace řešit. Mezi běžnými životními tématy se pak také objevují otázky po smyslu života nebo hodnotách, na kterých se dá dobrý život postavit.

Z našich zkušeností dále vyplývá, že sama jinakost, nehledě na to, jak ji její nositel zpracovává a jak na ni reaguje jeho sociální prostředí, nese zajímavé intelektuální i duchovní plody, ze kterých mohou čerpat všichni. Řada spisovatelů a umělců vychází ze zkušenosti příslušníka menšiny. Queer lidé jsou často nositeli jiného prožívání a svébytného pohledu na svět a člověka a tento pohled má cenu zachytit a pracovat s ním, aby obraz stvoření byl úplný ve své pestrosti.

Specifická situace LGBTQ+ věřících spočívá v tom, že se nacházejí v několika násobné minoritní situaci. Jsou součástí menšiny lidí vzhledem ke své citové orientaci (muži, kteří milují muže, ženy, které milují ženy) nebo rodové identitě (trans lidé, nebinární lidé). Dále jsou menšinou z hlediska své příslušnosti k některé denominaci ve většinové společnosti, která není příliš nakloněná institucionálním formám zejména tradičních náboženství. Ve své domácí církvi musejí projít několikanásobným coming-outem a obhajobou své životní cesty, zvláště pokud se rozhodnou žít ve vztahu. Pokud jsou LGBTQ+ lidé viditelní a své zkušenosti sdílejí, kladou svou přítomností ostatním věřícím mnoho otázek, přesněji řečeno, stávají se otázkou. V opačném směru je to velmi podobné. Jedna z klíčových vět z programu spolku Logos je „Gay, lesba, věřící? Díky Bohu, jde to!“ V tomto duchu předpokládáme, že hranice, o kterých byla výše řeč, může padnout právě tím, že umožníme naplno prožívat obě identity. LGBTQ+ věřící kořenění svou jinakostí církví, jsou pro usedlou zkušenost církví otázkou, na kterou není jednoduché odpovědět.

Poznámka

- 1 International Federation for Therapeutic and Counseling Choice.

Mgr. Jiří Votava, Ph.D., je předseda spolku Logos Česká republika, učitel a římský katolík, gay rodič a manžel.

